

Słojkowska, Katarzyna

"W kręgu doktora Tytusa Chałubińskiego". Informacja o wystawie okolicznościowej przygotowanej przez Archiwum Polskiej Akademii Nauk

Kwartalnik Historii Nauki i Techniki 55/3-4, 141-147

2010

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej Bazhum, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych tworzonej przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie ze środków specjalnych MNiSW dzięki Wydziałowi Historycznemu Uniwersytetu Warszawskiego.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Katarzyna Słojkowska

Archiwum

Polskiej Akademii Nauk

Warszawa

**„W KRĘGU DOKTORA TYTUSA CHAŁUBIŃSKIEGO”.
INFORMACJA O WYSTAWIE OKOLICZNOŚCIOWEJ
PRZYGOTOWANEJ PRZEZ
ARCHIWUM POLSKIEJ AKADEMII NAUK**

Archiwum Polskiej Akademii Nauk od przeszło 50 lat gromadzi materiały źródłowe do historii nauki polskiej. Oprócz dokumentów urzędowych Polskiej Akademii Nauk oraz materiałów Towarzystw Naukowych mamy w swoich zbiorach spuścizny polskich uczonych. Jedną z nich jest niewielka, bo licząca zaledwie 0,10 mb spuścizna Tytusa Chałubińskiego, nosząca sygnaturę 63.

Materiały po „królu Tatr” posiadają spis. Większa ich część trafiła do naszego Archiwum jako dar od rodziny w latach 1959–1970. Niewielki fragment spuścizny został nam przekazany przez prof. Zygmunta Kolankowskiego w 1994 r. Materiały związane z osobą Tytusa Chałubińskiego i jego rodziną znajdują się także w innych spuściznach. W spuściznie Tytusa Filipowicza można znaleźć zbiór listów tego uczonego do Anny Surzyckiej, wnuczki bohatera naszej wystawy¹. Z kolei materiały Anieli Szwejcerowej, która wydała „Listy” Tytusa Chałubińskiego, zawierają scenariusz wystaw poświęconych „królowi Tatr” z lat 1970–1971, a także materiały dotyczące jego działalności².

Spuścizna doktora Chałubińskiego ma niewielkie rozmiary, ale cechuje ją duża różnorodność. Znajdują się tu materiały biograficzne, korespondencja, materiały działalności oraz twórczości naukowej. Są to dokumenty drukowane

i rękopiśmienne, a także fotografie i medale. Organizując naszą wystawę staraliśmy się pokazać tę wielobarwność.

Wystawa dzieliła się na cztery bloki tematyczne. W dwóch gablotach umieściliśmy materiały biograficzne. Znalazły się tu m.in.: dokument dotyczący podziału majątku, akt nabycia ziemi w Zakopanem, listy do dzieci Jadwigi i Ludwika na każdy dzień tygodnia, kwit banku Leopolda Kronenberga, dwie wersje testamentu z lat 1883 i 1889, klepsydra oraz fotografie przedstawiające Tytusa Chałubińskiego, jego dzieci i dom. Z kolei trzecia gablota zawierała materiały działalności organizacyjno-naukowej, badawczej i zawodowej. W tej grupie znajdowały się: statuty Towarzystwa Muzeum Tatrzańkiego i Kasy im. Mianowskiego, materiały warsztatowe w postaci rysunków botanicznych i zapisków do prac naukowych, fotografie przedstawiające Tytusa Chałubińskiego jako członka rady miejskiej i jako lekarza. Znalazł się tu również artykuł *Sześć dni w Tatrach. Wycieczka bez programu* – jedyny i wyjątkowy tekst o wyprawie w jego spisie prac, poświęconych wyłącznie przyrodzie i lecznictwu. „Dla dziejów szlachetnego taterniczego sportu, dokument to historyczny, zawierający pełen odczucia piękna Tatr obraz, jak dawniej chodził po wierzchach »król tatrzański«” napisano we wstępie³. Czwarta gablota zawierała korespondencję. Były tu listy Tytusa Chałubińskiego do dzieci: Jadwigi i Ludwika, do wiernego i oddanego przyjaciela i powinowatego Aleksandra Balickiego i do zięcia Jana Alfonsa Surzyckiego. Świadczenia powiązań rodzinnych i przyjacielskich czynią tę nieprzeciętną postać bardziej bliską, wzbudzają uczucia serdecznej więzi z człowiekiem, który ulegał cierpieniom, ponosił klęski, a mimo to wytrwale i pogodnie pełnił ciężące na nim liczne obowiązki rodzinne, zawodowe i społeczne⁴. Na uwagę zasługują pełne miłości i ciepła słowa, którymi doktor zwracał się do najbliższych osób. Dla przykładu warto zacytować wyrażenia z listów kierowanych do córki: „Moja najdroższa Jędynaczko!”⁵, „Moja Najdroższa Córusiu”⁶, „Pocieszko Ty moja najmilsza”⁷. W piątej gablocie umieściliśmy materiały o Tytusie Chałubińskim i dotyczące jego rodziny. Znalazły się tu fotografie, artykuły prasowe, korespondencja Muzeum Tatrzańkiego, dr. Chramca, listy Tytusa Filipowicza do Anny Surzyckiej, dwa medale autorstwa Edwarda Gorola z lat 1972 i 1975⁸.

Każda gablota została opatrzona cytatem, który w jakiś sposób odzwierciedlał temat przewodni materiałów w niej zawartych. Dobór cytatów nie był łatwy, ponieważ o Tytusie Chałubińskim zostało powiedzianych dużo pozytywnych zdań. Bardzo podobała nam się, na przykład, myśl Sabały, który powiedział: „Pan profesor to nieziemski cłek. Nogami on tu, ale serce jego w niebie”⁹.

Wystawa okolicznościowa była unikatową okazją zobaczenia dokumentów ze zbiorów Archiwum Polskiej Akademii Nauk w oryginale. Cieszymy się, że mogliśmy wziąć udział w sympozjum, które stało się ważnym wydarzeniem kończącym Rok Chałubińskiego.

Ryc. 1. Tytus Chałubiński, fotografia
Jana Mieczkowskiego, bez daty,
Materiały Tytusa Chałubińskiego,
APAN, 63

Ryc. 2. Tytus Chałubiński, fotografia,
ok. 1870, Materiały Tytusa
Chałubińskiego, APAN, 63

Zakopane 2. VII 88.

Mojemu najdroższemu Jadwigo!

W tej chwili wdrażam Twój
list i pominięci zostają do
Kiedźwili, prawie jeszcze nie
Chwała Bogu, że umiemy kasać,
ale daj sobie Barenkostromy
bo chce by ci nawet lekarstwo
zidnego miało wypisać, byś się
kardos i w Coz zobaczył. Kiedź
nary pisał mi już to — i
mi mi wspomina o Stefanie,
On mi wrócił do Zakopanego.
Ja się gabij w Domogostach, i
do mnie kiedźwili i w Krakowie,
si mi przyjadzie. Marim mi

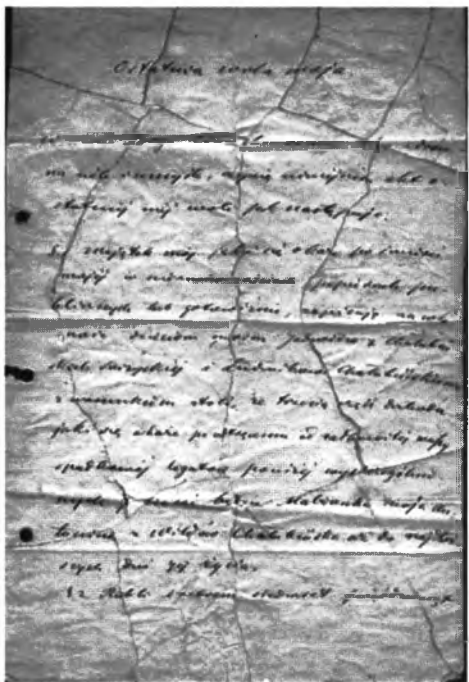
Ryc. 3. List Tytusa Chałubińskiego do córki Jadwigi, 1888,
Materiały Tytusa Chałubińskiego, APAN, 63

Zakopane 6. IX 89.

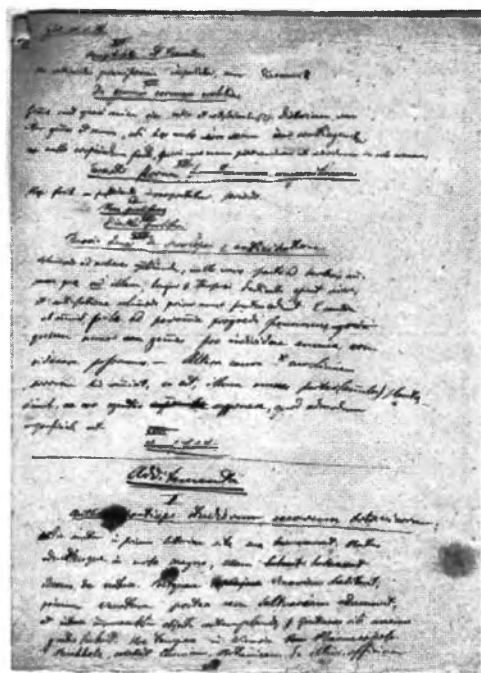
Moje najdroższe Córce
Kopiecie moja i przybywam
bez listu zobaczył i Twego
Alfonsa. Tymczasem moja
dona, która jest polityczna
dura, jak mój, wypracowa
do Krakowa, dowi mi: że
w Krakowie, że tam przybył
Matka moja.

Wojnę o to jak mój
i zobaczmi i spotkani

Ryc. 4. List Tytusa Chałubińskiego do córki Jadwigi, 1889,
Materiały Tytusa Chałubińskiego, APAN, 63

Ryc. 5. Testament Tytusa Chałubińskiego, 1883, Materiały Tytusa Chałubińskiego, APAN 63

Ryc. 6. Zapiski Tytusa Chałubińskiego w języku łacińskim do prac naukowych, Materiały Tytusa Chałubińskiego, APAN 63

Ryc. 7. Kostrzewski F., Tytus Chałubiński przed Szpitalem Ducha Świętego, fotografia akwareli, po 1867, Materiały Tytusa Chałubińskiego, APAN 63

Ryc. 8. Dzieci Tytusa Chałubińskiego - Ludwik i Jadwiga, 1870, Materiały Tytusa Chałubińskiego, APAN, 63

Przypisy

¹ Archiwum Polskiej Akademii Nauk: Materiały Tytusa Filipowicza (1873–1953) i Zofii Filipowiczówny (1876–1900), sygn. 98.

²Archiwum Polskiej Akademii Nauk: Materiały Anieli Szwejcerowej (1905–1981), sygn. III-248.

³ Dr. Tytus Chałubiński: *Sześć dni w Tatrach. Wycieczka bez programu*. Kraków 1921, s. 3.

⁴ Tytus Chałubiński: *Listy (1840–1889)*. Oprac. Aniela Szwejcero w a. Wrocław–Warszawa–Kraków 1970, s. 5.

⁵ Zakopane, 7.11.1888.

⁶ Zakopane, 6.05.1889.

⁷ Warszawa, 3.04.1889.

⁸ Edward Gorol: *Chałubiński Tytus (1820–1889), lekarz, przyrodnik*. 1972. APAN, Zbiór Medali, 439; Edward Gorol: „Towarzystwo Internistów Polskich” medal zaszczytny. 1975. APAN, Zbiór Medali, 572.

⁹ Elżbieta z Krzywickich Bończa-Tomaszewska: *Wspomnienia o Tytusie Chałubińskim (1862–1889)*. Poznań 1927 wyd. A. Wrzosek, s. 9.